Bestuursopdracht vervolg Ontwikkelstrategie de Kempen

Inleiding:
De regio groeit sneller dan verwacht. De snelle groei van ASML is een sprekend voorbeeld. Door de mainport-status toe te kennen, onderschrijft het Rijk het economische belang van deze regio. De schaalsprong is feitelijk al gaande, waardoor de regio nu al geconfronteerd wordt met de sociaal-maatschappelijke en fysieke gevolgen. Het is de uitdaging om te sturen op deze groei, zodat deze gevolgen ons niet overkomen. Dit willen we doen vanuit de Kempische kwaliteiten: samenhang binnen de kernen en verbinding met het landschap. Door het effect van deze groei nu inzichtelijk te maken en keuzes voor te bereiden, hopen we niet alleen deze Kempische kwaliteit te behouden, maar ook voor de toekomst te waarborgen.

In december 2021 is de ontwikkelstrategie De Kempen door de colleges van de vier Kempengemeenten vastgesteld. De ontwikkelstrategie is een ruimtelijke strategie op het gebied van wonen, werken en mobiliteit en legt de focus primair op de periode tot 2030. Het is een bundeling van bestaand beleid. Inmiddels is regionaal de conclusie getrokken dat dit vanwege de schaalsprong niet genoeg is. Op het niveau van de Metropoolregio Eindhoven wordt in opdracht van subregio's de Kempen, de Peel en de A2-gemeenten op dit moment gewerkt aan een MRE-brede ontwikkelstrategie. Met deze ontwikkelstrategie wordt een eerste verkenning gemaakt van de gevolgen van de schaalsprong voor de regio. Het doel van dit traject is om op de Omgevingsdag van 13 juli 2023 bestuurlijke, richtinggevende afspraken. Deze afspraken hebben invloed kunnen zijn op het traject van de bestuursopdracht.

Deze bestuursopdracht moet uiteindelijk leiden tot een strategische koers voor de Kempen om de schaalsprong goed te laten landen, inclusief een streefbeeld voor 2040. Hierbij kijken we niet alleen naar de fysieke aspecten (hoe zorgen we voor genoeg woningen en ruimte voor bedrijven?), maar ook naar de sociaal-maatschappelijke gevolgen van dergelijke ontwikkelingen. Hoe zorgen we ervoor dat de samenhang in de Kempen in stand blijft? Hoe kunnen we een bepaald voorzieningenniveau voor de Kempen garanderen? En wat moeten we daarvoor doen?

Wat is de schaalsprong?

De aanwezige kennisintensieve maakindustrie én het feit dat het in de Brainport regio goed wonen, werken en leven is, zorgen voor een forse groei. Dat resulteert in meer bedrijven, meer banen, meer inwoners en een groot en toenemend verdienvermogen. Er is versneld actie nodig om te voorkomen dat de groei stagneert en de regio vastloopt. De regio maakt deze schaalsprong bovendien door in een tijd waarin het welzijn van onze inwoners al onder toenemende spanning staat. Economisch gaat het voor de wind, maar het welzijn en de kwaliteit van de leefomgeving houdt daarmee geen gelijke tred

Aanleiding:
Er gebeurt op dit moment ontzettend veel in onze regio. We willen de kwaliteiten van de Kempen in stand houden en als het even kan versterken. Deze kwaliteiten liggen niet enkel in fysieke ontwikkelingen, maar juist ook in de sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen. Het is één ding om ervoor te zorgen dat elke Kempenaar een geschikte en betaalbare woning heeft, maar het is een heel andere uitdaging om ervoor te zorgen dat daarmee de kernen in Kempen in hun kracht blijven. Op de informatiebijeenkomst van 21 september 2022 heeft Pieter van Geel (voormalig staatssecretaris VROM) het gehad over

judoplanologie. Judoplanologie houdt in dat je meegaat in ontwikkelingen, maar daarbij duidelijk stuurt op waar de kracht die ontstaat in de ontwikkelingen terecht komt.

Deze bestuursopdracht is een volgende stap om voor de Kempen te sturen op de gevolgen van de ontwikkelingen die nu in de regio gaande zijn. Dit proces moet leiden tot een Kempenbrede strategie om met deze ontwikkelingen om te gaan. De bestuursopdracht wordt in de maanden april en mei voorgelegd aan de vier gemeenteraden. De colleges willen mandaat om met dit onderzoek aan de slag te gaan. Daarnaast fungeert dit ook als een belangrijk moment om input van de raden op te halen voor dit onderzoek. Het moet uiteindelijk resulteren in één onderzoek/traject voor de Kempen, waarbij het vanuit democratisch oogpunt niet gek is dat er binnen de verschillende gemeenteraden andere accenten worden gelegd. Als we te maken krijgen met vier bestuursopdrachten die op detail verschillen, hoeft dit geen belemmering te zijn voor het vervolgtraject.

De groei van ASML in beeld

De verwachting is dat bij ASML in 2030 zo'n 35.000 medewerkers werken. Dit is een toename van 18.000 medewerkers en daarmee een verdubbeling van het aantal in 2022. Bovendien levert iedere baan bij ASML nog eens 2,5 banen op in de toeleveringsketen. Dit betekent dat de groei van ASML alleen al zorgt voor 70.000 extra medewerkers in de regio in 2030 en dus ook een groei van het aantal inwoners. Daar bovenop komen de benodigde medewerkers in bijvoorbeeld zorg, welzijn, detailhandel, horeca of onderwijs.

Doelstelling:
Bepalen van de strategische koers van de Kempen in 2040 op sociaal-maatschappelijk en fysiek gebied, met daarin concrete keuzes en een bijpassende uitvoeringsagenda.

Dit traject moet uiteindelijk een compact rapport opleveren, opgebouwd vanuit één voorkeursscenario. Dit rapport bestaat uit kaarten en visualisaties om de effecten en keuzes inzichtelijk te maken.

Uitgangspunten :

- De Kempen vormen één geografisch gebied en een sterke deelregio binnen de MRE. De strategische koers wordt met de vier gemeenten bepaald. Samenwerking is essentieel om voldoende massa mee te brengen in enerzijds gesprekken op alle niveaus en anderzijds voldoende geografisch oppervlakte om alle claims op de fysieke ruimte hun eigen plek te bieden (we kunnen niet alles overal).
- We gaan uit van de kracht van de Kempen: wat maakt de Kempen nu echt de Kempen en wat mag daarin absoluut niet worden aangetast? Vanuit deze kracht beoordelen we welke (fysieke) ontwikkelingen we belangrijk vinden en waar ruimte is. Die ruimte wordt naast fysieke (on)mogelijkheden bepaald door welke sociaal-maatschappelijke waarden we koesteren en versterken.
- Eerder vastgestelde en nog steeds actuele visiedocumenten worden actief betrokken in het traject, denk daarbij aan individuele toekomstvisies, de Strategische Kempenagenda en de gemeentelijke omgevingsvisies. We gaan gedurende het traject van uitvoering het gesprek aan met de provincie en het Rijk als hun beleid en/ of regelgeving belemmerend werkt voor de ontwikkelingen in de Kempen.

- Er worden integrale denkrichtingen opgesteld voor de wijze waarop de schaalsprong kan landen in De Kempen, inclusief de verwachte sociaal-maatschappelijke en ruimtelijke consequenties. Voor die denkrichtingen gebruiken we de eerder opgestelde denkrichtingen:
    1. Bewust kiezen om niets te doen;
    2. Ontwikkelen naar rato verdelen over alle kernen en bedrijventerreinen;
    3. Een focus op het ontwikkelen van de kernen en bedrijventerreinen nabij het Stedelijk Gebied Eindhoven;
    4. Een focus op het ontwikkelen van nieuwe locaties.
- Het uiteindelijke voorkeursscenario bepaalt de strategische koers van De Kempen en vormt het uitgangspunt voor de sturing op toekomstige ontwikkeling. Het uitwerken van dit voorkeursscenario is ook onderdeel van deze bestuursopdracht.
- De schaalsprong raakt alle taken en beleidsvelden van de gemeenten. Hiervoor is een integrale aanpak nodig. De strategische koers kan niet allesomvattend zijn, maar geeft voldoende kaders en richting voor verdere uitwerking op alle van toepassing zijnde thema's. In de uitvoering van deze bestuursopdracht ligt de focus op:
    - Wonen, werken en mobiliteit (ontwikkelstrategie) en daarvoor noodzakelijkheden (waaronder energiegebruik van wonen, werken en mobiliteit);
    - De thema's die het sterke sociaal-maatschappelijke karakter van de Kempen bepalen, zoals het verenigingsleven, de samenhang binnen gemeenschappen en voorzieningen (zie fase 2 van de aanpak).

Aandachtspunten:

- De schaalsprong wacht niet op gemeentelijk beleid. De schaalsprong is al gaande en daar moeten we dus op een juiste manier op in zien te spelen. Met een strategische koers kunnen de gemeenten meer de regie nemen op deze ontwikkelingen. Dit heeft de grootste kans van slagen als de vier gemeenten (op hoofdlijnen) dezelfde koers inzetten.
- Er leeft de wens om inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in dit traject te betrekken. Omdat het gaat over zaken die op termijn van grote invloed kunnen zijn op de Kempenaren, is het van belang dit te doen (in stap 2 van de uitvoering van de bestuursopdracht). Zorgen voor voldoende spreiding van inwoners, geografisch en in leeftijdscategorieën, is daarbij van belang.
- De (gevolgen van de) schaalsprong raakt alle beleidsvelden en taken van de gemeenten. De strategische koers moet voldoende richting geven op hoofdlijnen aan sociaal-maatschappelijke en ruimtelijke consequenties, maar kan niet alles omvattend zijn. Als deze opdracht te breed wordt, is de kans groter dat deze verzandt in details.
- Sturen op de gevolgen van de schaalsprong is een langdurig traject, waarbij de kans op succes groter is als consequent wordt vastgehouden aan de gemaakte keuzes. Over meerdere raads- en bestuursperiodes. Hoewel het democratische proces niet gestuurd kan worden, moet iedereen zich hier bewust van zijn.
- Trajecten met een andere looptijd (zie paragraaf tijdlijn) kunnen druk zetten op dit traject om een strategische koers voor de Kempen te bepalen. Zo kunnen andere overheden eerder uitspraken verwachten op bepaalde beleidsterreinen voordat we met dit traject eigenlijk zover zijn. De colleges moeten daarom de ruimte krijgen om gedurende dit traject uitspraken te doen of de kaders van de bestuursopdracht bij te stellen.

Aanpak:
De uitvoering van deze bestuursopdracht gaat uit van vijf stappen. De uitvoering van deze bestuursopdracht is complex. Zeker om die tot in detail uit te werken met de wetenschap dat iedere stap nieuwe informatie oplevert, die richtinggevend is in de volgende stappen. Het is daarom van belang dat er ruimte is om de hieronder geschetste aanpak op details te wijzigen, voorafgaand aan de start van een nieuwe stap. Alle stappen leiden tot een tussenproduct. De tussenproducten van de stappen 1, 2 en 3 worden ter kennisgeving gedeeld met de gemeenteraden. De producten uit stappen 4 en 5 worden ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraden.

Stap 1: Inventarisatie
Als voorbereiding op de bestuursopdracht is er allereerst een inventariserende fase. In deze fase wordt uitgezocht 1) wat de schaalsprong concreet betekent voor de Kempen en 2) welke (beleids)uitgangspunten van toepassing zijn in de volgende fasen. Er is inzicht nodig in de aantallen, het tempo, welke medewerkers en welke type huishoudens zich op de Kempen richten. Verder wordt een analyse gemaakt van de Kempische bedrijven die door de schaalsprong behoefte hebben aan bedrijfsruimte en personeel én de totale omvang van de te verwachte vraag. Ten slotte wordt er een gemaakt analyse van de (beleids)uitgangspunten die we meenemen in de volgende fasen. Hierbij houden we in ieder geval rekening met:

i) Analyse van de Ontwikkelstrategie en onderliggende lokale (omgevings)visies en beleidsstukken.
ii) Analyse van de verstedelijkingsprincipes en de toepassing hiervan in de ontwikkeling van de Kempen.
iii) Analyse van uitkomsten van de regionale Ontwikkelstrategie.
iv) Analyse van overige van toepassing zijnde stukken en trajecten op provinciaal of Rijksniveau.

Deze stap loopt van maart 2023 tot en met juli 2023.

Stap 2: Uitwerken van brede welvaart in de Kempen
Een belangrijk uitgangspunt van deze bestuursopdracht is de focus op de sociaal-maatschappelijke gevolgen van de schaalsprong. Voor deze gevolgen is op dit moment nog te weinig aandacht. Daarom wordt het concept brede welvaart verder uitgewerkt, voornamelijk wat dit kan betekenen voor de Kempen. Wat maakt de Kempen welvarend en wat is daarin essentieel? Onderdeel van deze fase is een participatief proces met colleges, raden, inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties om meer duidelijkheid te krijgen over de kracht van de Kempen.

Deze stap loopt van mei 2023 tot en met september 2023.

Het begrip brede welvaart

Brede welvaart omvat alles wat mensen van waarde vinden. Hiermee wordt afscheid genomen van het bruto binnenlands product als belangrijkste maatstaf voor groei. Het PON-Telos heeft een model met dertig indicatoren ontwikkeld dat brede welvaart inzichtelijk moet maken. Naast materiële welvaart gaat het ook om zaken als gezondheid, onderwijs, milieu, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en veiligheid. Het gaat hier veelal om sociaal-maatschappelijke aspecten, daarom worden deze begrippen in dit document afwisselend gebruikt.

Stap 3: Van denkrichtingen naar scenario's
Hierbij wordt gebruik van de vier denkrichtingen uit de verdieping van de Ontwikkelstrategie de Kempen (2021). Deze denkrichtingen illustreren vier uiteenlopende richtingen waarop de Kempen zich zouden kunnen ontwikkelen om een groei van wonen, werken en mobiliteit te faciliteren.

1. Bewust kiezen om niets te doen (nulsituatie);
2. Ontwikkelen naar rato verdelen over alle kernen en bedrijventerreinen;
3. Een focus op het ontwikkelen van de kernen en bedrijventerreinen nabij het Stedelijk Gebied Eindhoven;
4. Een focus op het ontwikkelen van nieuwe locaties.

Als eerste dimensie bij het omzetten van de denkrichtingen in scenario's wordt gekeken naar de uitkomsten van stap 2: wat kunnen de sociale structuren in de Kempen aan en hoe behouden we onze krachten? Vervolgens worden daarop de fysieke ontwikkelingen geprojecteerd die daar binnen mogelijk zijn, uitgegaan van die vier bovenstaande denkrichtingen.

Deze stap loopt van oktober 2023 tot en met januari 2024.

Stap 4: Voorkeursscenario bepalen
De vier denkrichtingen worden in deze stap met elkaar vergeleken, beoordeeld en gecombineerd. Daaruit komt een voorkeursscenario. Dit scenario wordt voorgelegd aan de vier gemeenteraden.

Deze stap loopt van februari 2024 tot en met juli 2024

Stap 5: Uitwerken voorkeursscenario
Met deze stap leggen we de basis voor een strategische koers om als gemeenten in de Kempen te kunnen sturen op het ontwikkelen van onze gemeenten die zichtbaar worden in de periode tussen 2030 en 2040. Hierbij wordt deze strategische koers op basis van twee disciplines uitgewerkt: ruimtelijk-fysieke en sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen.

Wat betreft de ruimtelijk-fysieke ontwikkelingen sluiten we aan bij de thema's uit de ontwikkelstrategie (2021): wonen, werken en mobiliteit. Deze thema's worden op basis van het gekozen voorkeursscenario verder uitgewerkt. Op sociaal-maatschappelijk gebied bouwen we verder op de verkenning van het concept brede welvaart die bij stap 2 is uitgevoerd. Welke indicatoren bepalen de kwaliteit van de Kempen en hoe kunnen we die binnen het voorkeursscenario behouden en versterken? Ten slotte wordt in deze stap gewerkt aan een uitvoeringsagenda.

Deze stap loopt van juli 2024 tot en met december 2024.

Tijdlijn:

Legenda
Stap 0: Vaststellen bestuursopdracht;
Stap 1: Inventarisatie;
Stap 2: Uitwerken brede welvaart;
Stap 3: Van denkrichtingen naar scenario's;
Stap 4: Voorkeursscenario bepalen;
Stap 5: Uitwerken voorkeursscenario.
Rode lijn: Raadsbesluit

Stap	2023 3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	2024 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
0																						
1																						
2																						
3																						
4																						
5																						

Verschillende (deel)trajecten binnen gemeenten, regio, provincie en Rijk lopen door de planning van de uitvoering van deze bestuursopdracht. Sommige deeltrajecten hebben input vanuit dit traject nodig, andere trajecten leveren juist weer input. Met deze trajecten hebben we rekening te houden. Wanneer om input wordt gevraagd bepaalt de stuurgroep welk tussentijds scenario wordt gebruikt voor het desbetreffende traject.

Organisatie:
Gemeenteraden:
De gemeenteraden van Bergeijk, Bladel, Eersel en Reusel-De Mierden zijn de opdrachtgever voor dit traject om te komen tot een strategische koers. De raadsleden zijn op 21 september 2022 en 1 maart 2023 voorafgaand aan het verstrekken van de opdracht gezamenlijk geïnformeerd.

De gemeenteraden bepalen de koers van dit traject en stellen keuzes vast. Allereerst stellen de verschillende raden in april en mei de bestuursopdracht vast. Hiermee geven de gemeenteraden de colleges een mandaat om dit onderzoek uit te gaan voeren en kunnen ze de colleges van input voorzien voor dit traject. Daarna worden de raden in juni en juli 2024 betrokken bij het bepalen van een voorkeursscenario om in november en december 2024 de strategische koers vast te stellen.

Verder blijven ze gedurende het traject gezamenlijk geïnformeerd en (in stap 2) actief betrokken. Tijdens de Kempische informatiebijeenkomsten voor de gezamenlijke raden zullen de raden iedere bijeenkomst worden bijgepraat over de voortgang. De bijeenkomst van 13 september 2023 zal worden gebruikt voor een werkbijeenkomst in het kader van stap 2 van het traject (uitwerken brede welvaart).

Stuurgroep:
De stuurgroep is de opdrachtnemer en bestaat uit één bestuurder per gemeente, de ambtelijk opdrachtgever en de ambtelijk opdrachtnemer. De stuurgroep geeft richting aan het ambtelijke kernteam en de externe opdrachtnemers. Dit gebeurt met deze bestuursopdracht als uitgangspunt.

Ambtelijk kernteam:
Het ambtelijk kernteam bestaat uit inhoudelijke deskundigen op de verschillende deelthema's (wonen, werken, mobiliteit & brede welvaart). Dit zijn medewerkers van één of meer van de vier deelnemende gemeenten. Het kernteam coördineert de uitvoering van de bestuursopdracht en begeleidt de inzet van externe gespecialiseerde bureaus. Daarnaast is het kernteam de plek waar de aansluiting wordt gezocht met andere lokale, (sub)regionale en provinciale trajecten.

Kosten:
Voor het uitvoeren van deze opdracht worden kosten gemaakt. Daarvoor worden bijvoorbeeld gespecialiseerde bureaus ingezet in de stappen 3 en 4 van de aanpak, wordt Het PON-Telos ingezet voor het begeleiden van de stappen 1 en 2 van de aanpak en worden de producten samengesteld en vormgegeven die worden voorgelegd aan de gemeenteraden.

De totale kosten voor de uitvoering van de vijf fasen van deze opdracht worden geraamd op €200.000,-. Deze kosten worden conform een verdeelsleutel verdeeld onder de vier deelnemende gemeenten. De verdeelsleutel houdt onder andere rekening met het inwoneraantal van de deelnemende gemeenten. De beschikbaarheid van de benodigde middelen in iedere deelnemende gemeente wordt lokaal georganiseerd bij het vaststellen van deze bestuursopdracht. De gemeente Eersel zal optreden als penvoerder.